

ครูหัวใจใหม่

หนังสือชุด
ครูปฐมวัยหัวใจใหม่

ผู้มองเห็นสภาวะ การเรียนรู้ของเด็ก Visible Learning

ครูผู้มองเห็น

สถานะการเรียนรู้ของเด็ก

Visible
Learning

ครูผู้มองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็ก (Visible Learning)

จัดทำโดย	มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ
ที่ปรึกษา	รศ.ประภาภัทร นิยม อาจารย์สุวรรณา ชิวพฤกษ์ อาจารย์สุนิสา ชื่นเจริญสุข อาจารย์สฤณี บุญญาปัญญา
ข้อมูล	ครูเวดี ดุงศรีแก้ว ครูจินตนา นำศิริโยธิน ครูวรรณพา แก้วมณฑา ครูปิยะดา พิชิตกุลลาชัย ครูณัฏฐนิช ศิโรตม
เขียน	นันทิยา ตันศรีเจริญ
ภาพถ่าย	สหรัฐ ชัดติ ณิชากร มณีวิเศษเจริญ
ภาพประกอบ	ณิชากร มณีวิเศษเจริญ
ออกแบบปก	ขวัญชัย จักรวิวัฒนากุล
ออกแบบจัดรูปเล่ม	สโรชล การถาวร
พิสูจน์อักษร	จิตินันท์ ศรีสถิต
พิมพ์ครั้งที่ 1	มกราคม 2564
พิมพ์ที่	บริษัท แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด โทร 0 2277 2222

หนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่

โครงการสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2 (แม่ครูหัวใจใหม่)

โครงการความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันอาศรมศิลป์ และมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

เว็บไซต์ : www.holisticteacher.net

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ โดย กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

คำนำ

ปฐมวัย ช่วงวัยแห่งการวางรากฐานสำคัญของชีวิต ทั้งกาย ใจ สติปัญญา และสังคม
ช่วงวัยที่สมองพร้อมเรียนรู้มากที่สุดครบทุกมิติ ทั้งความรู้ (Head) ทักษะ (Hand) และ
จิตสำนึกที่ดี (Heart)

ช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือทำ และการสื่อสารด้วยภาษาพูด

ช่วงวัยแห่งความดี เรียนรู้ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่เกื้อหนุน
การเรียนรู้ของวัยเด็ก

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2 (แม่ครูหัวใจใหม่) จึงเกิดขึ้น
โดยความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันอาศรมศิลป์ และมูลนิธิ
โรงเรียนรุ่งอรุณ เพื่อสกัดองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย แล้วจัดทำเป็น
สื่อวีดิทัศน์และหนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่ เพื่อเป็นคู่มือสำหรับครูปฐมวัย พ่อแม่ ผู้ปกครอง
ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม

หนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่ ประกอบด้วยหนังสือ 3 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 ครูนักสร้างสรรค์
พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) เล่มที่ 2 ครูนักออกแบบการเรียนรู้ (Teacher as a Learning
Designer) และเล่มที่ 3 ครูผู้มองเห็นสมภาวะการเรียนรู้ของเด็ก (Visible Learning)

ขอขอบพระคุณ คณะจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และครูปฐมวัยหัวใจแม่ทุกท่าน ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้
จากประสบการณ์จนออกมาเป็นหนังสือชุดนี้ ขอขอบคุณภาคีเครือข่ายที่ร่วมแรงร่วมใจผลิตงานอันเป็น
ประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศไทยและโลกใบนี้ต่อไป

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

สารบัญ

บทนำ	05
Visible Learning การเรียนรู้ที่มองเห็นได้	07
ทำไมครูต้องมองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็ก	13
ทำอย่างไรครูจะมองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็ก	17
เมื่อครูมองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็ก	23
• เมื่อการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแผน	29
• อ่านเด็กให้ออก	30
• เปิดโอกาสให้เด็กคิดและลงมือทำ	36
• อ่านสถานการณ์ให้ออก	44
• รอเป็น จับประเด็นพาเด็กเรียนรู้ร่วมกัน	51
• วางใจให้เด็กทำเอง	57
• พาเด็กสรุปการเรียนรู้ร่วมกัน	64

บทนำ

ทำไมพูดแล้วเด็กไม่ฟัง?

ทำไมเด็กชอบวิ่งเล่นเวลาครูสอน?

ทำไมเด็กเรียนรู้ไม่ได้?

คำถามที่มักเกิดขึ้นในใจแม่ครูปฐมวัยเวลาจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเล็ก แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปถึงความเข้าใจในพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ ครูจะพบว่าธรรมชาติของเด็กวัยนี้ยังฟังได้น้อย และยังมีคลังคำไม่มากพอ แม้แต่การรับรู้คำสั่งก็ยังไม่ได้ครบถ้วน ดังนั้นเพื่อเป็นการช่วยเติมเต็มและต่อยอดการเรียนรู้ที่ยังไม่ครบวงจรของเด็กเล็กนี้ แม่ครูปฐมวัยจึงแทบจะต้องเข้าไปนั่งในใจเด็กแต่ละคน มองให้เห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้น (Visible Learning) อ่านให้ออกว่าสีหน้า แววตา ท่าทาง หรือถ้อยคำที่เด็กเอ่ยออกมานั้น สะท้อนความรู้สึกอะไร เด็กกำลังสนใจใคร่รู้หรือติดขัดในเรื่องใด เพื่อที่ครูจะสามารถตั้งคำถามที่สร้างแรงบันดาลใจและท้าทายให้เด็กต่อยอดการเรียนรู้ด้วยความกระหายใคร่รู้ของเขาต่อไป

รศ.ประภาภัทร นิยม ได้กล่าวว่า “Visible Learning ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขสู่จักรวาลการเรียนรู้ของเด็ก” สะท้อนให้เห็นว่า สมรรถนะของความเป็นครูหัวใจใหม่ผู้มองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็กนั้นมีความสำคัญต่อการยกระดับการเรียนรู้ของเด็กและการสอนของครู เพราะโดยแท้จริงแล้วเด็กแต่ละคนมีลีลาในการเรียนรู้ (Learning Style) ที่แตกต่างกัน หากครูมองเห็นและสามารถตั้งคำถามต่อกับเด็กได้ถูกต้อง หรือเชื่อมโยงกับเรื่องใกล้ตัวจะเป็นการขยายขอบเขตการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี

หัวใจสำคัญที่ช่วยให้ครูมองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็ก คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบเปิดที่เป็นการเรียนแบบใฝ่รู้ สามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้กับเด็กร่วมกัน เด็กจะมีดวงตาเป็นประกายอยากเรียนรู้ทุกอย่างที่เป็นโอกาส สามารถเข้าถึงการเรียนรู้นั้นได้ โดยเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้เอง (Active Learning) ไม่ถูกกำกับให้เป็นผู้รอรับความรู้ (Passive Learning) ทำให้เด็กได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ และจะทำให้ครูสามารถสังเกตสภาวะการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

ชุดหนังสือเล่มนี้ได้ถอดจากประสบการณ์ความเชี่ยวชาญของทีมนครอุบลราชธานีโรงเรียนรุ่งอรุณ ที่มีเป้าหมายของการจัดการศึกษามุ่งพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางด้านจิตใจ (Heart) พฤติกรรม (Hand) และสติปัญญา (Head) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะ มีสายตามองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้น นำพาตนเองเข้าไปเป็นหุ้นส่วนของการจัดการเรียนรู้ของเด็ก เข้าใจธรรมชาติและการปรับตัว 4 มิติ คือ กาย ใจ ทักษะการเรียนรู้ และทักษะความเป็นมนุษย์ อ่านโลกออก อ่านตนเองเป็น สามารถพัฒนาคุณค่าภายในตนอย่างมีสติสัมปชัญญะ เท่าทันต่อความรู้สึกนึกคิด เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พร้อมทำหน้าที่ “แม่ครู” ผู้ให้ความรัก ความเมตตา ความอบอุ่น และความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยการบูรณาการความรู้สู่ชีวิต เตรียมความพร้อมและปูพื้นฐานทักษะชีวิตที่จำเป็น ให้แก่ศิษย์ และเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมไทย ”

อาจารย์สืบทศักดิ์ น้อยดัด

ผู้ดูแลโครงการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามแนวทางการเลี้ยงลูกด้วยความรักของสมเด็จพระเจ้า
สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันอาศรมศิลป์

Visible Learning

การเรียนรู้ ที่มองเห็นได้

ขณะที่เด็กคนอื่นๆ กำลังวิ่งเล่นขึ้นลงเนินดิน สนุกกับการทำอาหารสารพัดเมนูอยู่ในบ่อทรายใต้ต้นไม้ อีกกลุ่มกำลังปั้นปายตาข่ายเชือกป็นหน้าผาจำลอง บ้างประลองกำลังแขนอยู่ที่ราวโหน **ครูสังเกตเห็นเด็กอนุบาลคนหนึ่งยืนรื้อรอยูริมบ่อทราย เหมือนไม่รู้ว่าจะเล่นอะไรดี**

บ่อทรายนี้เป็นพื้นที่เล่นใหม่ที่คุณครูอนุบาลทำไว้ให้เด็กๆ ได้เล่นในเทอมนี้ที่ย่างเข้าสู่ฤดูฝน กล้วย ก้ามมีแท่นกตน้ำพุและลำธารเล็กๆ เป็นพื้นที่เล่นให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ฤดูกาลผ่านการเล่น

ฝนเพิ่งตกไปเมื่อวาน บ่อทรายจึงชื้นแฉะและมีน้ำขังอยู่บางแห่ง เด็กชายคนหนึ่งกำลังเอาหม้อชุดทรายขึ้นมาให้เป็นแอ่งน้ำเล็กๆ เด็กหญิงอีกคนใช้ตะหลิวตักโคลนทรายใส่หม้อ บนขอบบ่อ เด็กๆ กลุ่มหนึ่งกำลังวิ่งหลบน้ำพุที่เพื่อนคอยกดอยู่อย่างสนุกสนาน

ครูสังเกตเด็กคนดังกล่าวอยู่เงียบๆ เพราะรู้ว่าเรื่องเล่นกับเด็กเป็นของกลุ่มกัน ไม่มีเด็กคนไหนหรอกที่เล่นไม่เป็น ไม่จำเป็นเลยที่ครูจะต้องพาเด็กๆ เล่น

หลังจากที่รืออยู่พักใหญ่ จนเด็กๆ กลุ่มที่เล่นน้ำพุอยู่ย้ายไปเล่นที่อื่น เด็กคนนี้ก็เดินไปลองกดน้ำพุ พอเขากด น้ำก็พุ่งออกมา กดอีกที น้ำก็พุ่งออกมา เขากดๆ หยุดๆ อยู่หลายครั้ง จนคุณครูสังเกตเห็นว่าหมดเวลาเล่น แล้วให้เตรียมตัวไปรับประทานอาหารว่าง

วันต่อมาเด็กคนนี้ก็กลับมาที่น้ำพุอีกครั้ง แต่คราวนี้เขาไปหาก่อนหินมาวางไว้บนปลายท่อน้ำ แล้ววิ่งไปกดน้ำพุ พอเขากด น้ำพุพุ่งขึ้นพร้อมกับดันก้อนหินที่เขาวางไว้ลอยขึ้นไปด้วย เด็กคนอื่นที่อยู่แถวโน้นพากันเข้ามารุมล้อมและตื่นเต้นกับการเล่นใหม่นี้ เด็กๆ ช่วยกันเอาก่อนหินไปวางบนท่อน้ำพุใหม่ เขาออกแรงกด แล้วเฝ้ามองดูก้อนหินลอยขึ้นตามแรงดันน้ำ ด้วยดวงตาเป็นประกาย ใบหน้ายิ้มแย้ม

ครูที่คอยสังเกตตั้งแต่เมื่อวานเข้าใจได้ทันทีว่า ท่าที่รือเมื่อวานนี้แท้จริงแล้วเขากำลังสังเกตการเล่นของเพื่อนๆ อยู่ สังเกตจนพอใจแล้วจึงเข้าไปทดลองเล่น เล่นทดลองซ้ำๆ จนเกิดความเข้าใจบางอย่าง และวันนี้เขาก็มาทดสอบความเข้าใจนั้นว่าเป็นจริงตามที่เขาคิดไว้ไหม

เขากำลังเรียนวิทยาศาสตร์เรื่องแรงดัน โดยใช้การสังเกต การตั้งสมมติฐาน การทดลอง และการสรุปความรู้ ซึ่งเป็นทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

3 ทดลอง → 4 สรุปความรู้

จากตัวอย่างข้างต้น Visible Learning หรือการเรียนรู้ที่มองเห็นได้ของผู้เรียนนั้น เกิดขึ้นจากการที่ครูใช้สื่อและเปิดพื้นที่เล่นที่ทำทลายศักยภาพแห่งวัยของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ศักยภาพทุกด้านในการเล่น เพราะเด็กปฐมวัยเรียนรู้ ตนและโลกผ่านการเล่น ทดลอง ลงมือทำ ให้เกิดประสบการณ์ตรง เกิดพัฒนาการ ทางภาษา และเกิดชุดความรู้ความเข้าใจต่อเรื่องราวต่างๆ ของตัวเขาเอง

เราลองจินตนาการดูว่า ขณะที่เด็กคนนี้มีท่าที่รีรอ ไม่ออกไปเล่นเหมือนเพื่อนๆ จังหวะนั้นถ้าครูไม่รอ คิดว่าเด็กเล่นไม่เป็น แล้วรีบเข้าไปพาเล่น ครูจะไม่รู้เลยว่า ตนเองได้เข้าไปตัดโอกาสการเรียนรู้ของเด็กเสียแล้ว แต่ถ้าครูเปลี่ยนมุมมองและ เชื่อมั่นว่าเด็กเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจะวางใจ ไม่ด่วนสอน และที่สำคัญคือ มีเวลา สังเกตเด็ก มองออกว่าเด็กกำลังเลือก กำลังตัดสินใจ จนเด็กไปถึงจุดที่เขาตัดสินใจ ด้วยตนเอง ว่าเขาจะเข้าไปหาอะไร ไปเล่นอะไร ไปสนใจอะไร แล้วให้โอกาสเขาได้ ลงมือเรียนรู้ด้วยตัวเอง Visible Learning หรือแนวการเรียนรู้เฉพาะตัวของเด็ก จะค่อยๆ ปรากฏให้เราเห็น

หัวใจสำคัญอยู่ที่ว่า ขณะที่เด็กกำลังเล่น เขากำลังเรียนรู้อยู่นั้น ครูมองเห็นไหม ว่าเด็กกำลังเรียนรู้อะไร มองออกไหมว่าภาพตรงหน้าคือทักษะและกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ หรือเขากำลังประลองความรู้บางอย่าง แล้วครูจะหยิบฉวยเหตุการณ์ ตรงหน้าพาเด็กต่อยอดและพัฒนาการเรียนรู้ จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจของ ตัวเด็กเองได้อย่างไร

นับเป็นความท้าทายยิ่งของแม่ครูปฐมวัยทุกคน

Visible Learning

คือ

สภาวะการเรียนรู้
ของผู้เรียนที่มองเห็นได้

เกิดขึ้นขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้ในเรื่องที่สนใจ
ด้วยวิธีการเรียนรู้ต่างๆ (Learning Style)
สังเกต ลงมือทำ ประเมิน ลองผิดลองถูก
เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ด้วยตัวเอง

ทำไม
ครูต้องมองเห็น
สภาวะการเรียนรู้
ของเด็ก

เมื่อ**ครู**มองเห็น สภาวะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ดีกับ**เด็ก**อย่างไร?

ปกติเด็กมีฉันทะ กระตือรือร้น อยากเรียนอยู่แล้ว
หากเป็นเรื่องที่เขาสนใจและมีความหมายกับเขาโดยตรง
ครูจึงสามารถช่วยเด็กขยาย/ต่อยอดการเรียนรู้
ทำสิ่งที่รู้ให้ชัดขึ้น ทำไปจนสุด
สร้างความรู้จากความเข้าใจ พัฒนาทักษะ

เห็นคุณค่าของการเรียนรู้

รู้ว่าตนเองทำอะไรได้

มั่นใจในความสามารถของตัวเอง (Self-Esteem)

ดีกับ**ครู**อย่างไร?

ครูมี**แว่นขยาย**

มองเห็นการเรียนรู้ของเด็ก

รู้ว่าเด็กคิดอะไร รู้อะไร

และครูจะ**ต่อยอด**การเรียนรู้กับเด็ก

ได้อย่าง**มีความสุข**

สนุกกับการจัดการเรียนรู้

อย่าง**เชื่อมั่น**และ**วางใจว่า**

เด็กทุกคนเรียนรู้ได้

“

จะมองเห็น Visible Learning
ของผู้เรียนได้
ครูต้องมีทักษะการสังเกตอย่างลึกซึ้ง
ถึงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน
ซึ่งเป็นนามธรรมที่เกิดขึ้น
ขณะผู้เรียนกำลังเรียนรู้

”

รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม
อธิการบดีสถาบันอาศรมศิลป์ และผู้ก่อตั้งโรงเรียนรุ่งอรุณ

ทำอย่างไร
ครูจะมองเห็น
สภาวะการเรียนรู้
ของเด็ก

เด็กปฐมวัยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โลกการเรียนรู้ของเด็กไม่เคยหยุดนิ่ง เพราะในทุกการเล่นและการลงมือทำของเด็กมีความรู้เกิดขึ้นเสมอ แล้วปัจจัยอะไรที่จะช่วยให้แม่ครูปฐมวัยมีสายตามองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้น แล้วพาเด็กขยายการเรียนรู้ไปสู่ความเข้าใจในเรื่องที่เขากำลังสนใจได้

1 เชื่อมันในศักยภาพ การเรียนรู้ของเด็ก

เชื่อมั่นว่าเด็กทุกคนเรียนรู้ได้ วางใจว่าการเรียนรู้เป็นของผู้เรียน การวางใจเช่นนี้จะทำให้ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตัวเอง และรอเป็น ไม่รีบเข้าไปช่วย เพราะวางใจว่านี่เป็นพื้นที่เรียนรู้ของเด็ก มากกว่าเป็นพื้นที่สอนของครู เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองความรู้ ลงมือแก้ไขปัญหา ทำจนสุด ครูจะคอยสังเกต รอจังหวะที่เหมาะสมแล้วเข้าไปชวนคุยหรือตั้งคำถามเพื่อขยายการเรียนรู้ของเด็กต่อไป

2 จัดการเรียนรู้แบบเปิด และ Active Learning

เป็นการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ เปิดโอกาส ใช้สถานการณ์โจทย์ปลายเปิดท้าทายให้เด็กได้ใช้ศักยภาพทุกด้าน โดยการเลือกใช้สื่อและจัดพื้นที่การเรียนรู้ที่ท้าทายดึงดูดความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กเอาตัวเองเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนและครู ได้คิด ได้ทำ นำเสนอความคิด ลงมือทดลองความคิด แล้วเกิดประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นๆ ด้วยตัวเอง

3 มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก

เป็นความรู้และความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการตามวัยของเด็กวัยนี้ รู้ว่าเด็กทำอะไรได้แค่ไหน ใช้ภาษาได้มากน้อยเท่าใด เรามีวิธีการเรียนรู้อย่างไร และความรู้ในเรื่องที่เด็กจะเรียน เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขภาพ ภาษา ที่จะช่วยในการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เด็กอยากเข้าไปค้นหา เรียนรู้ และสามารถพาเด็กขยายการเรียนรู้ในเรื่องที่เขาสนใจได้

สังเกตและอ่านเด็กออก 4

จากสถานการณ์การเรียนรู้ตรงหน้า เด็กกำลังสนใจหรือทำความเข้าใจเรื่องอะไรอยู่ในวัยอนุบาลสามารถสังเกตได้จากสีหน้า แววตา ท่าทาง และถ้อยคำที่เด็กพูดออกมา เช่น แววตาที่มุ่งมั่น จดจ่อ สนใจใคร่รู้ ท่าทางการเข้าไปสังเกต สัมผัส สำรวจ ลองทำ ประลองความสามารถซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำได้ จนกระทั่งบรรลุเป้าหมายของตนเองได้ แม้ครูปฐมวัยที่มีทักษะการสังเกตอย่างลึกซึ้ง ฟังเด็กเป็น และมีประเด็นการสังเกตในใจ จะอ่านอาการเหล่านี้ของเด็ก แล้วรอจังหวะเข้าไปช่วยขยายการเรียนรู้ได้

5 ยืดหยุ่น ไปตามกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

ขณะที่เด็กๆ กำลังเรียนรู้ โดยเฉพาะในพื้นที่การเรียนรู้แบบเปิดที่เป็นธรรมชาติ นอกห้องเรียน หรือในมุมการเรียนรู้ในห้องเรียน อาจมีสถานการณ์อื่นเกิดขึ้น ซึ่งท้าทายความสนใจของเด็กมากกว่าโจทย์เดิมที่ครูวางแผนไว้ เพราะเป็นเรื่องที่ “สด” และ “จริง” กว่าสำหรับเด็ก ในสถานการณ์เช่นนี้แม่ครูปฐมวัยจะต้อง ยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่กำลังดำเนินไปของเขา แล้วฉวยสถานการณ์ตรงหน้าเป็นโอกาสในการเรียนรู้ของเด็ก

ตั้งคำถาม เพื่อขยายการเรียนรู้ของเด็ก

บทบาทหนึ่งของแม่ครูปฐมวัยคือการเป็นนักตั้งคำถาม ในบรรยากาศการสนทนา อย่างเป็นธรรมชาติ มากกว่าการจ้องใจตั้งคำถามเพื่อให้เด็กตอบตามคำตอบที่ครูเตรียมไว้ แต่ชวนคิดชวนคุย บนความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน จะทำให้เด็กเกิด ความเชื่อมั่นว่ามีผู้รับฟังความคิดของเขาอย่างแท้จริง เด็กจะเกิดความสนใจในตัวครู เขาจะพยายามคิดและพยายามสื่อสารด้วยภาษาตามความเข้าใจของเขา ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ โดยครูอาจจะชวนพูดคุยถึงสิ่งที่เด็กกำลังทำ ตั้งคำถามให้เด็กสังเกตหรือขยายความคิด ให้สิ่งที่เขากำลังคิดอยู่เป็นจริงได้ด้วยการลองทำ ช่วยกันทำ จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจใหม่ของตัวเด็กเอง

7 พาเด็กถอดความรู้ และบันทึกความรู้

ขณะที่เด็กกำลังเล่นหรือทำกิจกรรมการเรียนรู้ แม่ครูต้องบันทึกถ้อยคำของเด็กที่เกิดขึ้น แล้วพาเด็กถอดความรู้จากถ้อยคำของเด็กเอง ซึ่งทำได้ทั้งในพื้นที่เรียนรู้ และกลับมาล้อมวงสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันที่ห้อง โดยแม่ครูจะเขียนคำตอบของเด็กขึ้นกระดาน เขียนเป็นหมวดหมู่ และจัดเรียงอย่างเป็นลำดับ ในรูปแบบของผังความคิด พร้อมวาดภาพประกอบคำของเด็ก เพราะเด็กวัยนี้จะเรียนรู้ด้วยภาพ และเข้าใจความหมายของคำผ่านภาพ

กระบวนการนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ครบวงจรของการเรียนรู้ เด็กได้ย้ำทวนความเข้าใจของตนเองโดยการพูดระบายออกมา แล้วครูใช้กระบวนการเรียบเรียงบันทึกความรู้อย่างเป็นระบบ (Documentation) ทั้งภาษาพูด แล้วเห็นภาษาเขียนและภาษาภาพบนกระดานไปเป็นส่วนประกอบเดียวกัน จึงสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็กๆ จนเกิดเป็นความรู้เฉพาะของเด็กแต่ละคนต่อไปได้

เมื่อ**CSR**มองเห็น
สภาวะการเรียนรู้
ของเด็ก

เมื่อการเรียนรู้ ไม่เป็นไปตามแผน

“

ตอนนั้นเราก็ตกใจ ก็เริ่มคิดว่า เอ๊ะ แล้วเราจะทำอะไร
เราจะไปดูสัตว์กันต่อ หรือจะทำเรื่องนี้ให้เป็นเรื่องเรียน
ของเด็กๆ ไปทันทีเลย

”

ครูกิ่ง-วรรณพา แก้วมณฑา

เล่าถึงความคิดในใจครู เมื่อเกิดเหตุไม่คาดฝัน
ขณะพาเด็กๆ อนุบาลห้องสายลมออกไปเรียนรู้
เรื่องสัตว์ในฤดูร้อนบริเวณสวนป่าในโรงเรียน

รู้จักสัตว์ในฤดูร้อน

ความรู้ (Head) - รู้ชีวิตสัตว์ที่สนใจ เช่น อาหาร ที่อยู่
- รู้ว่าต้องทำตัวอย่างใดเมื่ออยู่กับสัตว์

ทักษะ (Hand) - การตั้งสมมติฐานและหาคำตอบ
- การเตรียมตัว
“จะไปสำรวจสัตว์ต้องทำตัวอย่างไร”
- การแสดงความเห็นและการรับฟังกัน
- การสังเกต (ตามคู่มือ)
- การดูแลตนเองเมื่อไปในที่ต่างๆ
- การใช้อุปกรณ์ เช่น แว่นขยาย

คุณค่า (Heart) เด็กเห็นถึงการอยู่ร่วมกัน
และการฟังพากัน

กระบวนการ

ขั้นนำ

1. ครูชวนเด็กพูดคุย
  - จะไปสำรวจสัตว์อะไรที่ไหน
  - เด็กๆ คิดว่าเราจะได้พบสัตว์ชนิดใดบ้าง
  - สัตว์แต่ละชนิดอยู่ที่ไหน
  - ต้องทำตัวอย่างไรเพราะอะไร เช่น เดินเบาๆ ไม่พูดเสียงดัง เดี่ยวสัตว์ตกใจ

ขั้นปฏิบัติ

2. ออกไปสำรวจชีวิตสัตว์ในโรงเรียน

ขั้นทบทวน

3. กลับมาสรุปร่วมกัน

วันนั้นครูกิ่งและเด็กๆ วางแผนร่วมกันว่าจะออกไปสำรวจสัตว์ในโรงเรียน จะไปดูสัตว์อะไร ดูที่ไหน ต้องเตรียมอุปกรณ์อะไรไปบ้าง แล้วจะไปดูสัตว์ต้องทำตัวอย่างไร เป็นโจทย์ที่ครูให้เด็กๆ ล้อมวงคิดวางแผนร่วมกันก่อนออกไปสำรวจ อุปกรณ์หนึ่งที่เด็กๆ เห็นตรงกันว่าต้องเตรียมไปคือแว่นขยาย เพราะจะได้ส่องเห็นมดและหนอน ซึ่งเป็นสัตว์ที่เด็กบางคนในกลุ่มบอกว่าอยากจะไปดู

เส้นทางสำรวจสัตว์ในโรงเรียนเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่บริเวณลานอิฐหน้าทางเข้าอาคารเรียนที่ร่มรื่นไปด้วยต้นโพธิ์และต้นไทร เด็กๆ ชี้ชวนกันดูนกที่กำลังจิกหาของกินบริเวณใต้ร่มไม้ อีกคนเอาแว่นขยายไปส่องมดแดงบนใบไม้ที่ร่วงอยู่บนพื้น

“เบาๆ อย่าเสียงดัง”

“ค่อยๆ ย่องนะ”

เสียงเตือนกันเองในกลุ่มเด็กๆ ดังขึ้นเป็นครั้งคราวเวลาที่มีใครเผลอส่งเสียงดัง เพราะตกลงกันไว้ว่าเวลามาสำรวจสัตว์จะต้องไม่ทำเสียงดัง เดี่ยวสัตว์ตกใจกลัว

จากลานอิฐ เด็กๆ เดินต่อไปบนสะพานไม้ริมบึงซึ่งเป็นทางผ่านไปสู่สวนป่า สถานที่เป้าหมายที่เด็กๆ วางแผนไว้ว่าจะไปดูนก มด และหนอน ระหว่างทางก็หยุดชะงักดูปลาในบึงเป็นครั้งคราว และช่วงนี้เองที่เกิดเหตุไม่คาดฝันขึ้น

เด็กคนหนึ่งทำแว่นขยายตกลงไปในบึง!

ทักษะการคิด

- การคาดการณ์

มีจินตนาการ
ตั้งเอาประสบการณ์
ความเข้าใจเดิมมานำเสนอ

- การวางแผน

พูดเสนอความคิดเห็น
และรับฟังกัน

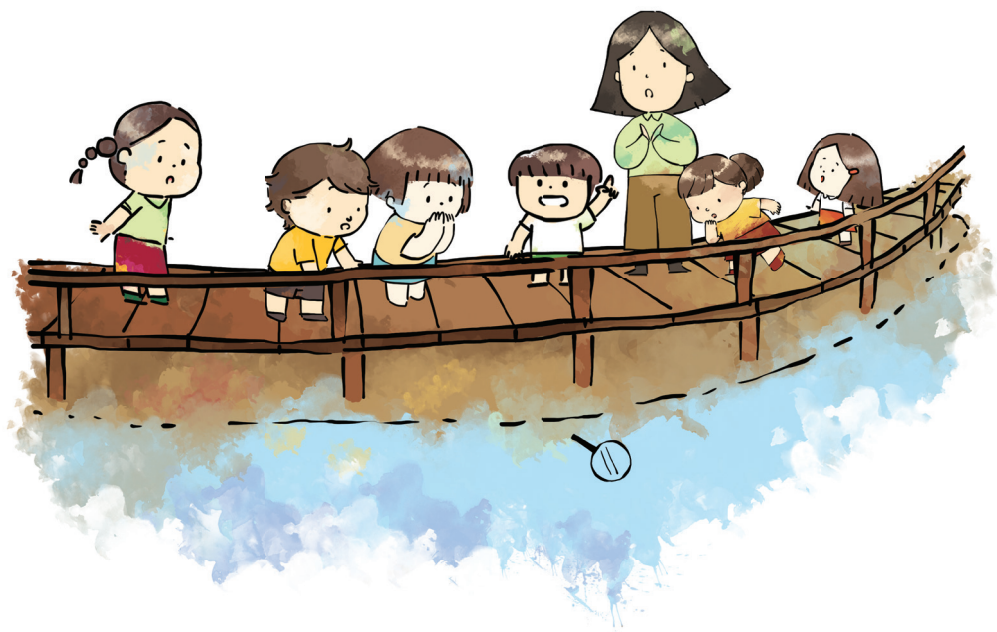
ทักษะการทำงานกลุ่ม

ตกลงร่วมกัน

ทันทีที่รู้ว่าแวนขยายตกน้ำ ความสนใจของเด็กๆ ทั้ง 6 คน
ก็พุ่งเป้าไปที่แวนขยายในบึงโดยพร้อมเพรียง ทำอย่างไรจึงจะ
เอาแวนขยายขึ้นมาได้? แต่ละคนต่างช่วยกันเสนอวิธีการ
ณ เวลานั้นไม่มีใครพูดถึงนก มด หรือหนอนอีกต่อไป

ครู

ควรทำอย่างไร กับเหตุการณ์นี้

ชวนเด็กหาวิธีเก็บแวนชยาย
หรือพาเด็กๆ ไปดูสัตว์กันต่อ
ตามแผนที่วางไว้

อ่านเด็ก ให้ออก

ในสถานการณ์เช่นนี้ ครูที่มองเห็นเด็กตรงหน้าและรู้จักยืดหยุ่น ไม่ยึดติด
อยู่กับแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ จะฉวยเรื่องราวตรงหน้าที่เด็กๆ กำลังสนใจ
เป็นโอกาสให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ทันที

“

ตอนนั้นก็เริ่มคิดว่า เอ๊ะ แล้วเราจะทำอะไร
 เราจะเป็นแค่คนที่ว่า ไม่เป็นไร เตี้ยวกลับมาเก็บ
 หรือเราจะทำเรื่องนี้ให้เป็นเรื่องเรียนของเด็กๆ ไปเลย
 เพราะเรารู้สึกว่า**เด็กทุกคนอยากจะทำเอาแว่นขยายขึ้นมา**
เขากำลังอยากแก้ปัญหาาร่วมกัน
 ก็เลยคิดว่า ถ้าทุกคนอยากจะทำขึ้นมา ก็ต้องช่วยกันหาวิธี
 มันไม่ใช่เรื่องที่ เราจะเรียนตั้งแต่แรกหรอก
 แต่เราปล่อยไม่ได้

”

ครูก็อธิบายความคิดในใจครู
 เมื่อรู้ว่าเด็กๆ กำลังสนใจโจทย์ใหม่ที่ท้าทายกว่า

แล้ว แผนการเรียนรู้ ที่วางไว้ ?

ครูกิ่งอธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ครูจำเป็นต้องออกแบบแผนการเรียนรู้ที่ระบุเป้าหมายไว้ชัดเจน แต่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เป็นแบบเปิด และมีพื้นที่ให้กับสิ่งที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ด้วย ดังนั้นถ้าระหว่างทางการเรียนรู้เกิดเรื่องอื่นขึ้นมา แล้วเป็นเรื่องที่เด็กสนใจมากกว่าแผนเดิมที่วางไว้ ครูต้องเอาเด็กเป็นตัวตั้ง เพราะการไปเรียนเรื่องสัตว์ที่วางไว้ตอนแรกนั้น ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อจะไปดูสัตว์อย่างเดียว ครูเพียงใช้สัตว์เป็นสื่อเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เช่น การคาดเดาและค้นหาคำตอบ การแสดงความคิดเห็นและการรับฟังกัน การสังเกต การดูแลตนเองเวลาไปในที่ต่างๆ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้จากการเก็บแว่นขยายเช่นกัน

การลงมือทำคือ โอกาสในการเรียนรู้ของเด็ก

ดังนั้นครูต้องไม่กลัวและต้องยืดหยุ่นได้ มองว่าทุกอย่างเป็นโอกาสในการเรียนรู้ เรื่องสัตว์จะเรียนวันไหนก็ได้ ไม่เป็นไร ถ้าครูรอเขาได้ แต่ถ้าความสนใจที่จะเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นตรงหน้าแล้วครูมองข้ามไป ครูจะตัดโอกาสการเรียนรู้ของเด็กทันที แม้ว่าเด็กไม่ได้เรียนเรื่องสัตว์ แต่เขาก็เรียนเรื่องอื่นอยู่ เด็กสามารถเรียนรู้ได้ทุกเรื่อง ถ้าครูมองว่าทุกอย่างเป็นเรื่องเรียน

“

เวลาเกิดเหตุการณ์แบบนี้ ในใจครูต้องชั่งน้ำหนัก
เรื่องไหนเรารอก่อนได้ เรื่องไหนที่ต้องทำเลย ซึ่งเราคิดว่า
การสร้างนิสัยอะไรบางอย่างให้กับเด็ก เป็นงานที่ครูต้องทำ
และต้องทำทันที ไม่อย่างนั้นวันหนึ่งเขาจะเติบโตไป
เป็นเด็กที่ทำอะไรไปแล้วก็ ‘ไม่เป็นไรหรอก’
เดี๋ยวไปเรียกคนอื่นมาช่วยเก็บก็ได้ เพราะคิดว่าตัวเขาเองทำไม่ได้
แต่จริงๆ ตัวเขาทำได้ **ก็อยากให้เขารู้ว่าเขาทำได้**
แล้วแวนขยายอันนี้เป็นของส่วนรวมที่เขาต้องใช้กับคนอื่นๆ
ไม่ใช่ของเขาคนเดียว ก็ดีใจนะที่เด็กๆ เขาอยากเก็บมันขึ้นมา

”

ครู ทำอะไร?

- คิดวิเคราะห์การเรียนรู้
ของเด็กตลอดเวลา
- มองไปข้างหน้า แต่ไม่ปล่อย
ยังคงกลับมาทำเรื่องที่สำคัญกับ
การเรียนรู้ของเด็ก
- ขยับเป้าหมายการเรียนรู้ให้ใหญ่ขึ้น

เด็ก เรียนรู้อะไร?

- ฝึกแก้ปัญหา
ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- ฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์
การกะประมาณ
- ฝึกความมุ่งมั่น
ไม่ยอมท้อถอย (GRIT)
- เรียนรู้การทำเพื่อส่วนรวม
ไม่ใช่แค่เพื่อตนเอง

เปิดโอกาส ให้เด็กคิด และลงมือทำ

ในวันนั้นครูก็ให้เด็กๆ ช่วยกัน
คิดหาวิธีว่าจะเอาแว่นขยายขึ้นมา
ได้อย่างไร โดยครูคอยฟัง สังเกต
และพร้อมช่วยเหลือเมื่อเด็กร้องขอ
จุดที่แว่นขยายตกลงไปในนั้น
เป็นบริเวณริมบึงที่น้ำค่อนข้างตื้น
เด็กๆ สามารถมองเห็นแว่นขยาย
ได้จากบนสะพาน เด็กคนหนึ่งเสนอว่า
ต้องหาไม้มาเขี่ย แต่ละคนจึงช่วยกัน
หากิ่งไม้ในบริเวณนั้นมาลองเขี่ย
แว่นขยายจากบนสะพาน

• **ทักษะทางวิทยาศาสตร์**

คิด ทดลอง ประเมิน
ลองใหม่

• **ทักษะทางคณิตศาสตร์**

การกะประมาณ
การเปรียบเทียบ 2 มิติ

“มันสั้นไป” เสียงเด็กคนหนึ่งพูดบอกเพื่อนๆ หลังจากหาไม้มาลองเชียวแนวยาวในบึง แล้วพบว่าไม้สั้นเกินไป

เด็กอีกคนเลยไปหาไม้ที่ยาวกว่าเดิม แต่ก็ดูเหมือนจะยังยาวไม่พอ จึงหันมาขอความช่วยเหลือจากครูกิ่ง เพราะคิดว่าครูกิ่งแขนยาวกว่าเด็กๆ เมื่อรวมกับไม้แล้วน่าจะยาวพอ

การเทียบเคียง

=

ทักษะทางคณิตศาสตร์
(ทำท่าทางแสดงความหมาย
เรื่องความยาวเทียบกับ
ความลึก/สูง)

อย่างไรก็ตามแม้ครูกิ่งที่แขนยาวกว่ามาช่วย แต่ดูเหมือนไม้จะยังยาวไม่พอ

“เรารู้แล้ว เอามาวัดดีกว่าไหม เอามาวัด ว่าไม่ยาวแคไหน
เอามาวัดดีกว่า”

น้องเล็กอนุบาล 1 พูดขึ้นพร้อมกางแขนทั้งสองข้างออกกว้าง
ประกอบการอธิบาย ด้วยวัยที่คลั่งค้ายิ่งน้อย ภาษาพูดสื่อสาร
ความคิดยังไม่เพียงพอ เขาจึงใช้ท่าทางพยายามอธิบายสิ่งที่เข
กำลังคิดอยู่ เพื่อสื่อสารบอกครูและเพื่อนๆ ว่าเราน่าจะหาอะไร
มาวัดความสูงจากบนสะพานถึงในบึงที่แวนขยายตกอยู่ เพื่อจะ
ได้รู้ว่าต้องใช้ไม้ยาวแคไหน ซึ่งเป็นความเข้าใจเรื่องความยาว
ในมิติของความลึกและความสูง

นี่คือทักษะการคิดแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร และทักษะ
คณิตศาสตร์

ถ้าครูไม่เปิดโอกาสให้เด็กช่วยกันเก็บแวนขยาย ซึ่งเป็น
เรื่องจริงตรงหน้าที่สดใหม่และท้าทายในมุมมองของเด็กๆ
เราคงไม่เห็นการเรียนรู้ที่ผลิบานเช่นนี้

ครู ทำอะไร?

- ไม่รีบช่วยแก้ปัญหา
แต่ใช้สถานการณ์โจทย์ปลายเปิด
ให้เด็กคิดและนำเสนอวิธีการ
แก้ปัญหาร่วมกัน
- เปิดโอกาสให้เด็กลงมือทดลองความคิด
ประเมินว่าได้หรือไม่ได้อย่างไร
เพื่อหาทางที่จะทำให้ได้ต่อไป
- อยู่เป็นเพื่อนคอยช่วยในยามที่เด็กต้องการ

เด็ก เรียนรู้อะไร?

- **คณิตศาสตร์**

ประเมินการวัดด้วยร่างกายของตนเอง
ซึ่งเป็นพื้นฐานความเข้าใจคณิตศาสตร์
(การกะประมาณ ความสั้น ความยาว
ในมิติแนวนอน และความยาวในมิติ
แนวตั้ง หรือความลึก/สูง)

- **ภาษา**

หาคำพูดที่จะมาอธิบายความยาวของ
ไม้ที่ต้องยาวเท่ากับความลึก/สูงจาก
สะพานถึงในบึง
("ไม้" "ยาว" "ไม้ยาวๆ" "สูง"
"วัด" "เชียว")

- **ทักษะ**

- การคิดแก้ปัญหาเพื่อเก็บแว่นขยาย
ขึ้นมาให้ได้
- การคิดวางแผนวิธีการเก็บแว่นขยาย
(หาไม้ลองเชียว ประเมินความยาวไม้
ขอให้ครูช่วยเพราะครูแขนยาว)

- **คุณค่า**

- ความร่วมมือกันแก้ปัญหา
- ความรับผิดชอบต่อของส่วนรวม

อ่าน สถานการณ์ให้ออก

หลังจากพยายามหาไม้ที่พอหาได้ในบริเวณนั้นมาช่วยกันเชี้ยเก็บแวนขยาย อยู่พักใหญ่ แต่ก็ยังเก็บไม่ได้ ครูจึงสังเกตเห็นว่าเด็กบางคนเริ่มเดินไปมา บางคนชี้ชวนกันดูนกที่อยู่อีกฝั่งของบึง ดูเหมือนว่าภารกิจเก็บแวนขยาย จะยากเกินไป และไม่อยู่ในความสนใจของเด็กๆ เสียแล้ว มีเพียงน้องเล็ก คนที่เสนอให้วัดความยาวไม้ ยังคง่วนอยู่กับการหาไม้ขนาดต่างๆ บางช่วง เขามุดลงไปใต้สะพานแล้วใช้ไม้สั้นที่หาได้พยายามเชี้ยแวนขยายจากตรงนั้น

โจทย์เดิมเริ่มไม่น่าสนใจ
ภารกิจยังไม่สำเร็จ
และมีเด็กคนหนึ่ง
ยังคงมุ่งมั่น

ในสถานการณ์เช่นนี้
ครูจะทำเช่นไร ?

แม่ใจครูก็จะอยากให้เด็กๆ ทำงานจนสำเร็จ และเห็นว่าในบริเวณนั้นมีไม้ที่ยาวพอจะใช้
เก็บแวนขยายได้ แต่เป้าหมายในใจครูไม่ใช่การเก็บแวนขยายขึ้นมาให้ได้ หากคือการเรียนรู้
เพื่อแก้ปัญหาของเด็กๆ ในเมื่อตอนนี้ผู้เรียนไม่สนใจเสียแล้ว การเรียนรู้ก็คงจะเกิดได้ยาก

ระหว่างกำลังคิดว่าจะจัดการกับสถานการณ์นี้อย่างไร เด็กคนหนึ่งในกลุ่มที่กำลังชี้ชวนกัน
ดูนกอีกฟากฝั่งของบึง หันมาเรียกครูให้ดูนกด้วยกัน ครูก็จึงอาศัยจังหวะนี้ถามความเห็นของเด็กๆ

“

ตอนนั้นกระบวนการยาวมาก ใช้เวลาค่อนข้างนาน
 ทำอย่างไรก็ได้สักที **เราเริ่มอ่านความรู้สึกเด็ก** บางคนว่า
 ฉันเริ่มแข็งแล้วนะ มันเริ่มมีความรู้สึกทำนองว่า
 มันคงเอาขึ้นมาไม่ได้หรอกมั้ง
 เลยถามเขาว่าจะเอาอย่างไรกันดี ยังมีใครอยากไปดูสัตว์อยู่ไหม
 เด็กหลายคนบอกว่าเขาอยากไปดูนก
 เลยสรุปกันว่า ถ้าอย่างนั้นเราไปดูสัตว์กันก่อนไหม
 แล้วค่อยกลับมาเก็บแว่นขยายทีหลัง

”

แล้วเด็กคนที่ยังสนใจ จะเก็บแว่นขยายล่ะ ?

ครูก็มองเห็นอาการเรียนรู้ของน้องเล็กคนนี้อยู่ตลอด แต่ใจครูอยากให้เด็กๆ เรียนรู้ไปด้วยกัน และเมื่อได้ยินพี่ๆ ในกลุ่มบอกว่าอยากไปดูนก เขาก็อยากจะไปดูนกด้วย อย่างไรก็ตามครูก็คาดเดาไว้น้องเล็กคนนี้น่าจะไม่ปล่อยเรื่องแว่นขยายไปง่ายๆ ซึ่งตรงกับใจครูที่วางแผนไว้ในใจว่าจะต้องหาวิธีพูดคุยให้เด็กๆ กลับมาสนใจที่จะเก็บแว่นขยายในภายหลัง

“

เราไม่อยากเป็นครูที่
ใส่ใจเด็กคนหนึ่ง แล้วลืมคนที่เหลือ
เพราะคนอื่นๆ ไม่ได้สนใจเรื่องนี้แล้ว
เขาอาจต้องการเวลาพักนิดหนึ่ง
แล้วได้ยวกลับมาใหม่
เราอยากให้เขาทำเรื่องเดียวกัน
ด้วยความรู้สึกที่อยากทำไปด้วยกัน

”

ครู ทำอะไร?

- ฟัง สังเกต และอ่านความรู้สึก
เด็กแต่ละคน
- มองการเรียนรู้ของเด็กเป็นตัวตั้ง
- ปรับการเรียนรู้ตามความสนใจ
ของผู้เรียน
- คงเป้าหมายไว้ ไม่ต้องเดี๋ยวนี้ก็ได้

เด็ก เรียนรู้อะไร?

- มีส่วนร่วมตัดสินใจและ
วางแผนการเรียนรู้ของตัวเอง
- รับฟังและยอมรับ
ความคิดเห็นของกลุ่ม

รอเป็น จับประเด็น พาดังเรียนรู้อะไรร่วมกัน

ระหว่างเดินไปดูนก เด็กๆ ชี้ชวนกันดูต้นไม้ที่เห็นระหว่างทาง แต่ครูก็สังเกตเห็นว่าน้องอนุบาล 1 คนเดิมยังคงมองหาไม้ไปตลอดทาง ตอนหนึ่งเขาแหงนขึ้นไปเห็นกิ่งไม้อยู่ด้านบน แล้วหันมาบอกครูถึงว่า “เราต้องเอาไม้ยาวๆ เราปีนขึ้นไปหยิบไม้ยาวๆ บนต้นไม้ดีกว่าไหม” ครูก็จึงถามย้ำความเข้าใจว่า จะเอาไปเก็บแวนขยายหรือ ก็ได้คำตอบกลับมาว่า “ใช่”

บทสนทนาเล็กๆ นี้ทำให้ครูก็รู้ว่า ใจของน้องเล็กคนนี้ยังจดจ่ออยู่กับแว่นขยายในบึง จนกระทั่งเดินมาถึงจุดหมายบริเวณข้างแปลงนาริมบึง จุดที่เคยเห็นนกตอนมาสำรวจธรรมชาติเมื่อสัปดาห์ก่อน ขณะที่คนอื่นๆ กำลังมองหานก น้องอนุบาล 1 เดินตรงเข้าไปที่พุ่มไม้ใกล้ๆ แล้วพยายามดึงไม้ไผ่ลำหนึ่งในพุ่มไม้ขึ้นมา พร้อมส่งเสียงบอกคุณครูและเพื่อนๆ โดยมีเด็กๆ ในกลุ่มสองคนเดินมาดูด้วยความสนใจ

ขณะกำลังหาหรือเรื่องไม้ไผ่กันอยู่นั้น เด็กคนหนึ่งเรียกให้ทุกคนดูนกที่อยู่อีกฝั่งของบึง เด็กๆ จึงหันเหความสนใจไปหานก รวมทั้งน้องอนุบาล 1 ก็ด้วย แต่เพียงครูเดียว เขาก็กลับมาเดินหาไม้ต่อไป

ครูกิ่งฟ้าสังเกตท่าทีของน้องเล็กอย่างเจียบๆ แม้ใจอยากจะรีบเข้าไปร่วมวงสนทนาตอนเด็กๆ หาหรือกันเรื่องไม้ไผ่ แล้วชวนคุยพาทุกคนกลับมาสนใจการเก็บแวนขยายที่เป็นเป้าหมายในใจครู แต่**ครูกิ่งอดทนรออย่างใจเย็น** เพราะเห็นแล้วว่าน้องเล็กคนนี้ยังจืดจ๋ออยู่กับเรื่องแวนขยายไม่เลิก แสดงว่าข้างในเขากำลังอยากเรียนรู้เรื่องนี้อยู่ ขณะที่เด็กๆ คนอื่นกำลังสนใจนก ครูกิ่งจึงให้เวลาเด็กแต่ละคนได้เรียนรู้ในเรื่องที่ตัวเองสนใจ

จนกระทั่งใกล้จะได้เวลานัดหมายกลับไปสรุปการเรียนรู้กับเพื่อนกลุ่มอื่นที่ห้อง เด็กๆ บางคนเดินกลับมาดูไม้ไผ่ น้องเล็กเห็นดังนั้นก็รีบเดินไปที่ไม้ไผ่แล้วก้มลงใช้สองมือพยายามดึงไม้ไผ่ขึ้นมาพร้อมกับร้องบอกทุกคนว่า “เอาไม้นี้”

ครูกิ่งจึงฉวยเอาอาการกัดไม่ปล่อย (Grit) ของน้องเล็กมาเป็นประเด็นตั้งคำถามพาเด็กๆ ไปสู่การเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายในใจครู โดยสรุปสถานการณ์ให้เด็กๆ รู้ว่า ตอนนี้ใกล้จะได้เวลาที่นัดหมายกับกลุ่มอื่นไว้ เราจะต้องกลับห้องกันแล้ว แต่ครูเห็นว่าใจของน้องเล็กอยากจะเอาไม่ไปเก็บแว่นขยาย รวมทั้งเด็กๆ บางคนด้วย เด็กๆ คิดว่าเราควรทำอย่างไรกันดี

จากคำถามปลายเปิดของครู เด็กๆ เสนอความเห็นว่าจะเอาไม้ไผ่ที่เจอกลับ
ไปเก็บแวนขยาย แล้วช่วยกันดึงไม้ไผ่ออกจากพุ่มไม้ และแบกกลับไปยังสะพาน
ด้วยสีหน้าเบิกบานพร้อมกับส่งเสียง “ฮุยเลฮุย ฮุยเลฮุย” ไปตลอดทาง

ครู ทำอะไร?

- ฟัง สังเกต รอจังหวะ
- สรุปสถานการณ์ให้เด็กเข้าใจตรงกัน
- ช่วยเอาการเรียนรู้ของเด็กมาเป็นประเด็นนำสู่การเรียนรู้
- ตั้งคำถามให้เด็กได้คิดและตัดสินใจร่วมกันด้วยตัวเอง
- ให้โอกาสเด็กได้ทำด้วยตัวเอง

เด็ก เรียนรู้อะไร?

- มีส่วนร่วมเสนอความคิด
- ตัดสินใจด้วยตัวเอง
- รู้จักช่วยเหลือกัน

วางใจ ให้เด็กทำเอง

เด็กๆ ช่วยกันแบกไม้ไผ่กลับมาถึงสะพานริมบึง ณ จุดที่เว้นขยายตกลงไป แล้วให้ครูกึ่งเป็นคนชี้ เพราะไม้ใหญ่และหนักเกินกำลังเด็กๆ โดยเด็กๆ เกาะราวสะพานชะโงกดูและส่งเสียงให้กำลังใจ ครูกึ่งใช้ไม้เขียนจนเว้นขยายเข้ามาอยู่ใกล้ฝั่ง แต่น้ำเริ่มขุ่น ทำให้มองไม่เห็นเว้นขยาย เสียงใครคนหนึ่งเสนอว่าน่าจะต้องลงไปเก็บจากใต้สะพาน ครูกึ่งจึงปักไม้ไว้บริเวณที่เว้นขยายตก ให้เด็กๆ ที่อาสาอยู่ด้านบนช่วยกันจับไม้ไว้เป็นเครื่องหมายบอกตำแหน่งของเว้นขยาย ส่วนครูกึ่งตามเด็กที่อาสาลงไปเก็บที่ใต้สะพาน ซึ่งก็คือน้องอนุบาล 1 นั่นเอง

เมื่อลงมาถึงใต้สะพาน มองเห็นแว่นขยายอยู่ไม่ไกล แต่น้องเล็ก กลับเกาะแขนครูกึ่งไว้ ไม่ยอมเอื้อมมือไปหยิบ สาเหตุเพราะใกล้ๆ กันนั้นมีกิ่งไม้ผู้ที่มีหอยตัวเล็กๆ เกาะอยู่จำนวนหลายตัว

“หนูกลัว อันนี้มันคืออะไร” ถามพร้อมกับชี้ไปที่หอย

“หอย” ครูกึ่งตอบ

“หนูไม่ชอบหอย มันขยับได้”

“แล้วจะอย่างไรดี” ครูกึ่งหันไปหาเรือ

เด็กน้อยไม่ตอบ แต่เอาสองมือจับแขนครูกึ่งยื่นไปทางแว่นขยาย

“อ้อ เก็บด้วยกันซิไหม”

“ใช่”

ครูกึ่งจึงค่อยๆ เอื้อมไปหยิบแว่นขยาย โดยมีสองมือน้อยๆ จับประคองแขนครูกึ่ง สายตาจ้องมองไปที่แว่นขยาย

“เราเก็บได้แล้ว”

ทันทีที่เห็นครูกิ่งหยิบแว่นขยายขึ้นมาจากน้ำได้สำเร็จ เสียงเล็กๆ ตะโกนบอกด้วยความดีใจ ตามด้วยเสียงเฮของทุกคนที่รอลุ้นอยู่ด้านบน ระหว่างเดินกลับห้องด้วยความเบิกบานกับความสำเร็จในครั้งนี้ ครูกิ่งชวนเด็กๆ พุดคุยไปด้วยว่ารู้สึกอย่างไรที่เก็บแว่นขยายขึ้นมาได้ เด็กหลายคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “รู้สึกดีใจ” ครูกิ่งจึงถามต่อว่า แล้วรู้ไหมว่าทำไมเราถึงเก็บได้ “เพราะเราช่วยกัน” คำตอบหนึ่งดังขึ้นในกลุ่มเด็กๆ จากนั้นเด็กคนอื่นๆ ก็เริ่มพูดตาม “เพราะเราช่วยกัน” “เพราะเราช่วยกัน”

“

วันนั้นก็บอกเขาว่า ครูก็ภูมิใจในตัวเด็กๆ ทุกคนมากเลย
ที่พยายามช่วยกันเก็บแวนชยายขึ้นมา

ก็อยากย้าให้เด็กๆ รู้ว่าตัวเขทำได้

และมันสำเร็จเพราะเขาช่วยเหลือกัน

บางทีเขารู้ล่ะว่าเขาทำได้ แต่ถ้าไม่มีใครมาบอก

มันอาจเป็นภาพจางๆ แต่พอมีคนมาบอก

อ้อ ฉันเป็นคนที่ทำสิ่งนี้ได้ด้วยตัวเอง

ฉันเป็นคน ที่สร้างความภูมิใจนี้ให้เกิดขึ้นกับตัวเองได้

เป็นการย้ำคุณค่าหรือทัศนคติ (Attitude) เชิงบวกให้กับเด็กๆ อีกทีหนึ่ง

”

ครู ทำอะไร?

- วางใจให้เด็กคิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง
- อยู่เป็นเพื่อน ช่วยเมื่อจำเป็น

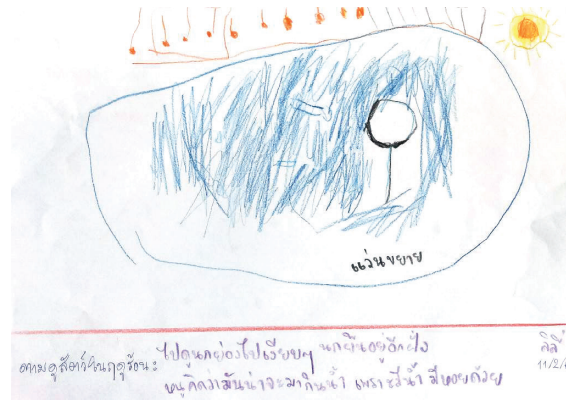
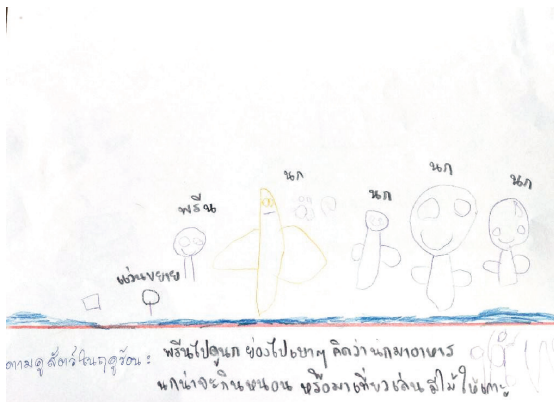

เด็ก เรียนรู้อะไร?

- รู้จักช่วยเหลือกันเพื่อให้งานสำเร็จ
- ภูมิใจในตนเองที่ทำได้
รับรู้ความสามารถของตน

พาเด็ก**สรุป**การเรียนรู้
ร่วมกัน

เมื่อกลับมาถึงห้อง ครูกิ่งและเด็กๆ ล้อมวงสรุปการเรียนรู้ร่วมกัน โดยให้เด็กฯ ทบทวนเหตุการณ์ว่า “เราไปทำอะไรกันมา” เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพเดียวกันก่อน จากนั้นจึงตั้งคำถามให้เด็กฯ สะท้อนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ โดยครูกิ่งคอย บันทึกคำตอบของเด็กๆ ขึ้นกระดานให้ทุกคนเห็นร่วมกัน

ทักษะ คณิตศาสตร์

การกะประมาณ
ความสั้น ความยาว
การกะระยะ ความสูง/ลึก

ทักษะการคิด แก้ปัญหา

คิดวิเคราะห์
คิดเชื่อมโยง
คิดสร้างสรรค์

ทักษะ วิทยาศาสตร์

คาดเดา ทดลอง
ประเมิน ทดลองใหม่

ภาษา

สั้น ยาว มั่นสั้นไป

เอามาวัดว่าไม้ยาวแค่ไหน (พร้อมทำท่าทางแขนออกระบุความยาว)
เราต้องเอาไม้ยาวๆ เราปีนขึ้นไปหยิบไม้ยาวๆ บนต้นไม้ดีกว่าไหม
อันนี้มันคืออะไร หนูไม่ชอบหอย มันขยับได้

ทำอย่างไรบ้าง?

หาไม้มา ลองเอามาเชี่ย แต่ยาวไม่พอ
เปลี่ยนไม้ใหม่ สั้นไป เปลี่ยนอีก สั้นไป
ให้ครูกิ่งช่วยเพราะครูกิ่งแขนยาว
หาไม้ใหม่ เก็บแวนกับครูกิ่ง

ส
เก
แ

U นขยาย

ทำไมเราถึงเก็บ
แว่นขยายขึ้นมาได้ ?

“เพราะเราช่วยกัน”
“แบบนี้เรียกว่าสามัคคีใช้ไหมครูกิ้ง”

➤ คุณค่า (Attitude)

เด็กเห็นถึงการอยู่ร่วมกัน
การพึ่งพาและการช่วยเหลือกัน
ความสำเร็จด้วยการร่วมกันทำ

กระบวนการคิด

จากการที่ครูใช้คำถามเป็นลำดับ
ไปสู่การแก้ปัญหา การไม่ทิ้งปัญหา
ความเพียรพยายามทำสิ่งที่คิดให้ได้ (Grit)

ความรู้และ กระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์

คิดวิเคราะห์ ทดลอง ประเมิน
ลองใหม่ เกิดความรู้ต่อยอดไปเรื่อยๆ

เด็ก
ได้อะไร ?

การร่วมมือกัน

- รับรู้ปัญหาร่วมกัน
- ช่วยกันแก้ปัญหาเรื่องเดียวกัน
- รู้จักฟังความคิดเห็นของกันและกัน
- ร่วมแรงร่วมใจกันทำเพื่อส่วนรวม
- มีความรับผิดชอบต่อสิ่งของส่วนรวม

การรับรู้ ความสามารถ ของตน

มั่นใจว่าตนเองแก้ปัญหาได้
นำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองต่อไป

การวางใจ ในการเรียนรู้ของเด็ก

เสริมความมั่นใจและความศรัทธา
ในปัญญาการเรียนรู้ของมนุษย์

การรู้ว่า
เด็กมีความเข้าใจ
ทางคณิตศาสตร์/วิทยาศาสตร์
ได้จาก
ประสบการณ์จริง

ความกล้า
ที่จะหาโอกาส
พาเด็กเรียนรู้

ในสถานการณ์อื่นๆ มากขึ้น

ครู
ได้อะไร?

ความอดทน
รอจังหวะ

การเรียนรู้ที่ดี ครูไม่ปล่อยและ
เด็กเกิดการเรียนรู้จริง

การมีสายตา**วิเคราะห์/**
ประเมินความสนใจ
และการเรียนรู้
ของเด็กตลอดเวลา

“

ปัจจัยที่จะทำให้ครูเห็น Visible Learning ของผู้เรียนได้มากที่สุด คือการออกแบบแผนกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นแบบเปิด คือ เปิดพื้นที่เปิดโอกาส ให้เด็กเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปกับเพื่อนและครู ถ้าครูออกแบบแผนการเรียนรู้ที่มีแต่สิ่งที่คุณครูอยากสอนอยากบอกเด็ก เราจะไม่มีทางเห็น Visible Learning ของเด็กเลย

กระบวนการเรียนรู้ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติ ลงมือทำจริง มีปรากฏการณ์จริง ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งนั้นๆ แล้วครูจะเห็น Visible Learning ที่เด็กแสดงออกมาให้เห็น ทำไมเด็กคนนี้จดจ่อกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอยู่ เรื่องที่เขา กำลังจดจ่อ นั่นคือเรื่องอะไร แล้วครูจะสังเกตเห็นว่าแววตาของเด็กกำลังเบิกบาน อยากรู้ อยากทำต่อ สงสัยอะไรบางอย่าง

Visible Learning จึงมีความสำคัญมากกับครู เพราะช่วยให้ครูเข้าใจว่าผู้เรียนกำลังสนใจอะไร แล้วครูจะขยายเป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้ของเด็ก ให้เขาเกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ จากประสบการณ์ตรงได้อย่างไร

เช่นในกรณีนี้ ครูก็อ่านเด็กออก รู้ว่าเด็กกำลังสนใจเรื่องอะไร แล้วเชื่อใจว่าเด็กเรียนรู้ได้ในสถานการณ์ต่างๆ ไม่เพียงแต่สิ่งที่คุณครูจัดเตรียมมาให้เขาได้เรียนรู้เท่านั้น รู้ว่าเมื่อเด็กไปเผชิญหรือกำลังเจอกับปัญหา นั่นคือช่วงจังหวะของการเรียนรู้ที่ดีมาก แล้วครูก็ให้เวลา ไม่ได้แก้ด้วยครูช่วยเก็บให้เลย แต่ขยายส่วนนี้ด้วยการชวนเด็กคุยกันว่า เราจะเอาแนวขยายอันนี้กลับมาด้วยกันได้ยังไง ตรงนี้เท่ากับว่าในใจครูก็ต้องมีตัวกระบวนการอะไรเล็กๆ ไว้แล้วว่าเด็กกำลังจะเรียนรู้จากเรื่องนี้ได้อย่างไร

นั่นคือครูมี Critical Thinking จับจุดสำคัญของการเรียนรู้ได้ แล้วในขณะเดียวกันก็ออกแบบกระบวนการด้วยการพาเด็กคิดชวนทำ ทดลองทำตามที่ได้เห็น ให้เด็กเห็นและประเมินเองว่า ได้หรือไม่ได้อย่างไร เพื่อไปหาจุดที่จะทำให้ได้ต่อไป โดยครูก็ไม่แทรกแซง เพียงอยู่ใกล้ๆ คอยสังเกต ฟัง เก็บข้อมูลเพื่อต่อเรื่องราวกับเด็ก แล้วก็ชวนให้เด็กสนใจในประเด็นเหล่านั้นต่อไป จนกระทั่งเกิดเป็นความรู้จากประสบการณ์ของตัวเอง ”

ครูสุวรรณา ชีวพฤษ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัยแบบเป็นองค์รวม
ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนรุ่งอรุณ

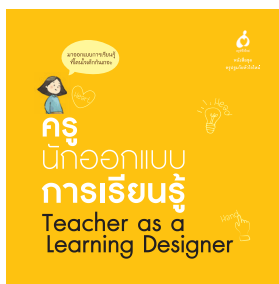

ครูหัวใจใหม่

โครงการสื่อสร้างสรรค์
เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2
(แม่ครูหัวใจใหม่)

หนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่

ดาวน์โหลดหนังสือ
และรับชมวิดีโอ
www.holisticteacher.net

ชมวิดีโอ
• Learning Space • Visible Learning
• Teacher as a Learning Designer

“

จะมองเห็น **Visible Learning** ของผู้เรียนได้
จะต้องมีทักษะการสังเกตอย่างลึกซึ้ง
ถึงความสามารถในการเรียนรู้
ของผู้เรียน ซึ่งเป็นนามธรรมที่เกิดขึ้น
ขณะผู้เรียนกำลังเรียนรู้

”

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2 (แม่ครูหัวใจใหม่)
โครงการความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันอาศรมศิลป์ และมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ